



Časopis družbe Talum, d.d., Kidričevo

maj 2004 / štev. 5 / leto XXXXI



# TALUM

Leto 2004 se preveša v drugo polovico in počasi se bliža čas, ko bomo napolnili 50 let neprekinjene proizvodnje aluminija v Kidričevem, čas ko TALUM praznuje svoj petdeseti rojstni dan. Na to temo v Aluminiju še nismo pisali. Zato smo se v uredništvu odločili, da s to številko stopimo po poteh zgodovine, od prvih začetkov proizvodnje aluminija in prve naselitve kraja. Potrudili se bomo, da k sodelovanju pridobimo naše starejše delavce in ostale nosilce izgradnje tovarne, da nam s svojimi spomini obudijo te slavne in zanimive dogodke. Znano je, da so idejo o proizvodnji aluminija prinesli Nemci, ki so začeli graditi tovarno, ta pa je pod imenom TGA začela obratovati šele leta 1954 v svobodni Sloveniji.

Ko sem pred kratkim ob obisku nemških gimnazijcev razlagal o TALUM-u, sem pri opisu povojne vrnitve Nemcev domov, iz takratnega Sterntala leta 1945, uporabil nereden izraz - »go home«. Njihov profesor je malo užaljeno pripomnil, da so to bila zgodovinska dejstva in da današnja generacija nima nič s tem. Hitro sva se sporazumela, ker sva v osnovi imela enaka stališča do preteklosti. »Danes pa itak živimo v isti državi«, sva modro sklenila. Pri ogledu tovarne so bili zelo presenečeni nad našo podobo. Pokazali so navdušenje in zanimanje za TALUM in celo prosili za dodatno gradivo o podjetju, da bodo lahko pokazali tudi ostalim, kako razvita je Slovenija. Pri komuniciranju s to skupino sem opazil tisti pozitivni del Evrope, ki je za razliko od naših gorečnejšev, usmerjen v prihodnost.

Vsi, ki pridejo v TALUM so presenečeni in navdušeni tako strokovnjaki, kakor tudi umetniki. Naj navedem del zapisa gospoda Gojka Zupana predsednika Slovenskega umetnozgodovinskega društva: »Kidričevo je še vedno pozitivna izjema na zemljevidu tehnične dediščine naše države, saj se srečujemo s tovarno, ki ni uničila in izničila svoje preteklosti... Tovarna je jedro naselja, njegovo srce in osnovno merilo. Zato je nujno potrebno poznati celoto, od veličastnega slavoloka upravne pisarne do proizvodnih dvoran epskih razsežnosti... Prepričani smo, da bo prav z uravnoteženim ohranjanjem tradicije tovarne, z njenim urbanizmom in posebej upravnim poslopjem, ki sodi med bisere slovenske arhitekture 20. stoletja, Kidričevo lahko nadgradilo nove poti in odprlo nova tržišča ter našlo nove izdelke. Presežena bo kruta zgodovina naselja med prvo in drugo svetovno vojno«.

Tovarna je nenehno rasla pred našimi očmi, tako smo včasih še sami težko sledili spremembam. Danes so proizvodni obrati zaključeni, upravna zgradba je tudi po obnovi ostala arhitekturni biser. Če mislite, da je s tem investicij konec, se motite. Pravkar se preučuje možnosti za postavitve kombinirane plinsko - parne elektrarne v krogu naše tovarne. TALUM-u ni konca! Zgodovinarji bodo imeli kaj pisati. Pri vsem tem je najpomembnejše, da so tudi današnje generacije tako življenjsko povezane s tovarno, kot so bile prve generacije. Veže nas neka energija, nek nevidni fluid, ki izhaja iz posebnosti in zahtevnosti proizvodnega procesa, nekaj tudi iz trme in kljubovanja številnim težavam. O tem smo veliko pisali v Aluminiju, izvajali ankete med delavci in dokazali, da nam TALUM predstavlja drugi dom. Zato, ko govorimo o TALUM-u, govorimo o celoti, o ljudeh in napravah obenem. Včasih se zdi, kot da bi imeli pred sabo živo bitje.

## Zgodovina

V tej številki bomo začeli z zgodovino tega kraja, kjer še pred 130 leti ni bilo ničesar. Za naše potrebe smo izbrali prispevek profesorice zgodovine, gospe Irene Mavrič Žižek, ki je bil prvič objavljen v knjižnici Slovenskega umetnozgodovinskega društva leta 2003. Ob tej priložnosti se gospe Mavrič tudi zahvaljujemo, da nam je dovolila objavo svojih prispevkov.

Avtorica v članku obravnava zgodovino kraja Strnišča, s poudarkom na obdobju prve svetovne vojne, ko avstro-ogrske vojaške oblasti zgradijo tukaj vojaške rezervne bolnišnice in taborišče za vojne ujetnike. V nadaljevanju opisuje dogajanje v času druge svetovne vojne, ko je podjetje Vereinigte Aluminiumwerke iz Berlina leta 1942 začelo graditi tovarno glinice in aluminija. Gradnja le - te se je zaključila leta 1954. Hkrati z gradnjo tovarne pa je tukaj nastajalo sodobno tovarniško naselje.

Ivo Ercegović

# Zgodovina Kidričevega

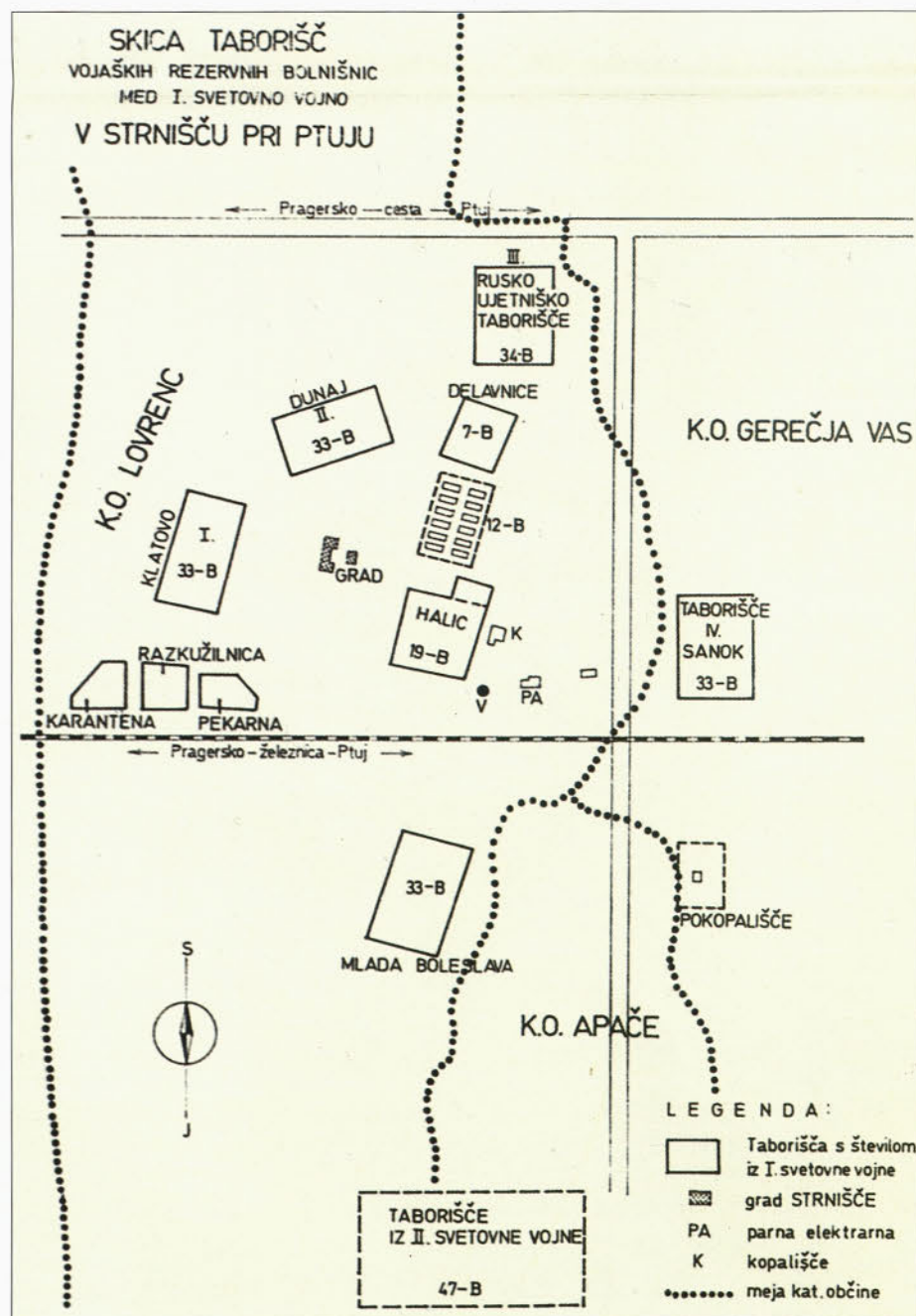
Irena Mavrič Žižek\*

Po drugi svetovni vojni načrtno zgrajeno industrijsko naselje s tovarno glinice ter stanovanjskimi bloki, leži med smrekovimi gozdovi v jugovzhodnem delu Dravskega polja med železniško progo Ptuj - Pragersko in cesto Ptuj - Slovenska Bistrica.<sup>1</sup>

Zgodovina Kidričevega je zgodovina mladega naselja. Njegovi zametki segajo v zadnja desetletja 19. stoletja. Naselje poljskih delavcev in grajskih stanovalcev se je razvilo ob gradiču, ki ga je okoli leta 1870 severno od železniške proge zgradil grof Schöndorf, lastnik razpadajoče graščine Schneeweis v sosednji vasi Apače.<sup>2</sup> Najprej je zaselek dobil ime po graščinskih hlevih z ovni - Stārstall (ovčji hlev) - kakor je hleve imenoval nemški gospodar. Kasneje pa se je zanj izoblikovalo ime

Serntal ali Sterntal, kakor ga različno pišejo zgodovinski viri. Ob koncu prve svetovne vojne se je za kraj uveljavilo ime Strnišče. Leta 1896 je graščino z obsežnim posestvom, ki je merilo nad 331 ha, kupil Franc von Hellin iz Ptuja.<sup>3</sup> Pred prvo svetovno vojno je zaselek Strnišče (ob popisu prebivalstva iz leta 1910 je v kraju živelo le 58 ljudi) upravno spadal k sosednji Župečji vasi. Le-ta se v zgodovinskih virih prvič omenja že okoli leta 1200 kot last šentpavelskega samostana na Koroškem. Leta 1912 je dobilo naselje Strnišče svoje železniško postajališče.<sup>4</sup> Na nadaljnji razvoj samega naselja pa sta odločilno vplivali dve veliki človeški tragediji - prva in druga svetovna vojna.

Med prvo svetovno vojno so avstro-ogrske vojaške oblasti leta 1915 zgradile v bližini



Taborišče vojaških rezervnih bolnišnic v Strnišču med 1. svetovno vojno. Narisala po ohranjenem načrtu iz 20. 10. 1915 Slavica Mesarič iz geodetske uprave v Ptuj



strniške graščine več vojaških rezervnih bolnišnic ter taborišče za vojne ujetnike. Ohranjeni zgodovinski viri nam izpričujejo, da so najprej hoteli zgraditi le vojaško ujetniško taborišče za približno 20.000 vojnih ujetnikov.<sup>5</sup> Prve novice o novogradnjah v Strnišču iz prve svetovne vojne nam prinaša časopis Slovenec. Sedemnajstega marca 1915 je med drugim poročal: "Blizu postaje Sterntal bodo postavili velik ujetniški tabor, kamor bodo v kratkem pripeljali 10.000 vojnih ujetnikov..."<sup>6</sup> Pet tednov kasneje, 22. aprila 1915, je isti časopis objavil naslednje: "Ruski tabor pri Sterntalu je skoro končan. Tabor je postavljen na prostoru, kjer je bila poprej sama borova šuma. Prostora bo za 30.000 oseb. Vojaško poveljstvo čez barake bo imel upokojeni podpolkovnik Anton Pruggmayer.... Prihodnje dni pričakujemo večje transporte ujetih Rusov.... Iz Ptuja nam pišejo da bodo za vojaško stražo pri ujetnikih določeni sami madžarski vojaki. Dobavo potrebščin baje imajo v rokah budimpeštanski veletrgovci Roter in drugi. Prebivalstvo Ptuja in Sterntala ni posebnó veselo novih sosedov..."<sup>7</sup> Z vstopom Italije v vojno na stran antantnih sil maja 1915 pa so prvotni načrt taborišča spremenili. Velik naval ranjencev in bolnih vojakov je prisilil avstro - ogrske vojaške oblasti, da so poleg taborišča za ruske vojne ujetnike do jeseni istega leta zgradili

li še pet taborišč z barakami za rezervne vojaške bolnišnice: Klatovo, Dunaj XIX, Sanok, Halic in Mlada Boleslava (Jungbunzlau). Le - ta je bila v Strnišču najdalje, od avgusta 1915 pa vse do konca vojne, namenjena pa je bila bolnikom z infekcijskimi boleznimi. Njim so se v taborišču za krajši oziroma daljši čas pridružile še vojaške bolnišnice: Lukavac, Temesvar, Kutna gora (Kutenberg), Jičín, Vršovice in Pardubice. Imena bolnišnic kažejo, da je Strnišče služilo sanitetnim potrebam vzhodnega bojišča - največ ranjencev Madžarov, Čehov, Slovakov in Poljakov je prišlo s fronte v Karpatih. Poleg avstrijskih in čeških zdravnikov so za ranjence in bolnike skrbele bolničarke Rdečega križa in šolske sestre iz Maribora.<sup>8</sup> Po ohranjenem načrtu iz leta 1915 je taboriščno naselje obsegalo 234 ha, 10 arov in 28 m<sup>2</sup> površine in štelo 295 barak. Razprostiralo se je na najetem zemljišču v katastrskih občinah Apače, Gerečja vas in Lovrenc na Dravskem polju. Barake so lahko sprejele 14.000 ljudi; od tega 9700 ranjenih in bolnih vojakov, 2400 vojnih ujetnikov in 2000 zaposlenih (oboroženo moštvo, zdravstveno osebje, uradniki, strokovni in pomožni delavci). Rezervne vojaške bolnišnice so imele 151 barak s skupno 14.147 posteljami, opremljene so bile s kanalizacijo, vodovodom in električno razsvetljavo, med njimi pa je bila speljana tudi ozkotirna



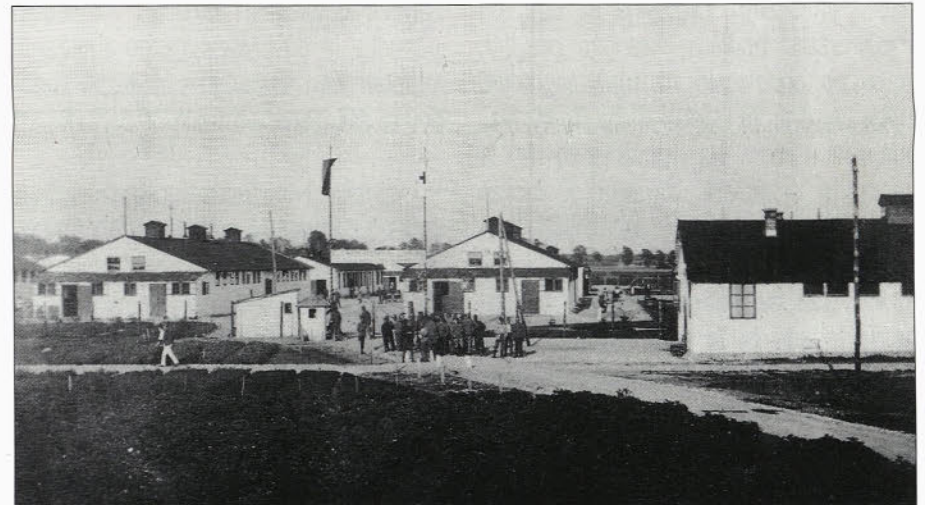
Avstro-ogrski vojaki leta 1915.  
(Slika je last Roberta Rozmana, Talum)

železnica za transport ranjencev.<sup>9</sup> Poleg bolnišnic so bile v taborišču še skupine barak, ki so bile namenjene laboratorijem, zobozdravniški ordinaciji, raznim skladiščem za sanitetni material, zdravnikom, kuhinji, oficirski menzi, pralnicam, razkuževalnicam in karantenam. Znotraj taborišča pa so delovale še pekarna in klavnica ter krojaška, mizarska, kovaška in čevljar-ska delavnica. Poveljnik taborišča je bil

travo, ohranjene so le nekatere pokopališke poti in zidana ograja. O številu pokopanih na njem ni točnih podatkov. Do konca vojne naj bi v vseh rezervnih bolnišnicah umrlo okoli 2340 vojakov. Ustni vir pa navaja, da so na pokopališču v Strnišču pokopali med prvo svetovno vojno več kot 3000 vojakov in ruskih vojnih ujetnikov.<sup>12</sup> Konec oktobra 1918 je avstro - ogrska vojaška uprava zapustila



Izgradnja toplarne leta 1916.  
(Slika je last Roberta Rozmana, Talum)



Glavni vhod v rezervno vojaško bolnišnico Lukavac v Strnišču pri Ptuju leta 1916.  
(Fototeka zgodovinskega oddelka Pokrajinskega muzeja Ptuj)

generalmajor Karl Mueller von Huellendried, gradnjo bolniških barak pa je vodil primarij dr. Viktor Fogarassy von Fogaras.<sup>10</sup> Kljub temu da so strniške bolnišnice vojaško, ekonomsko in administrativno delovale popolnoma samostojno, so bile vse podrejene Poveljstvu cesarsko kraljevih bolnišnic v Strnišču pri Ptuju. Sedež avstrijske vojaške uprave je bil v strniškem gradu.

Iz ohranjenih dokumentov je razvidno, da bolnišnične barake niso bile vedno polno zasedene; konec leta 1915 se je v njih zdravilo 5950, aprila 1916 še 5510, v zadnjem letu vojne avgusta 1918 pa 6340 bolnih vojakov in oficirjev.<sup>11</sup> V gozdu, južno od železniške proge, je ležalo vojaško pokopališče. Leta 1916 so na njem pričeli graditi po načrtu arhitekta narednika Ludvika Lepušiča kapelo Matere božje, ki stoji še danes. Grobove so zanemarili že med obema vojnoma, danes so prerasli s

strniška taborišča. V bolniških barakah je ostal le slovenski zdravnik iz Slovenskih goric, dr. Franc Toplak, z najtežjimi bolniki in ranjenci.<sup>13</sup>

<sup>5</sup> Irena Mavrič Žižek, prof. zgodovine, muzejska svetovalka, Muzej narodne osvoboditve Maribor

<sup>1</sup> Krajevni leksikon Slovenije, Ljubljana 1995, str. 185

<sup>2</sup> Krajevni leksikon Dravske banovine, Ljubljana 1937, str. 513; dalje citiram: Krajevni leksikon Dravske banovine

<sup>3</sup> Vida Rojic: Iz zgodovine Strnišča in Kidričevega, Časopis za zgodovino in narodopisje, nova vrsta 20 (LV), letnik 1984, str. 59; dalje citiram V. Rojic, n. d.

<sup>4</sup> Krajevni leksikon Dravske banovine, str. 513 ter, Krajevni leksikon Slovenije, IV. knjiga Podravje in Pomurje, Ljubljana 1980, str. 367

<sup>5</sup> V. Rojic, n. d., str. 60

<sup>6</sup> Slovenec, letnik XLII, št. 62, 17. marec 1915, Ujetniški tabor pri Pragerskem, str. 5

<sup>7</sup> Slovenec, letnik XLII, št. 90, 22. april 1915, Ruski tabor pri Sterntalu, str. 5

<sup>8</sup> V. Rojic, n. d., str. 62 in 68

<sup>9</sup> V. Rojic, n. d., str. 64, 65 in 66

<sup>10</sup> V. Rojic, n. d., str. 68

<sup>11</sup> V. Rojic, n. d., str. 67

<sup>12</sup> V. Rojic, n. d., str. 69 in 72

<sup>13</sup> V. Rojic, n. d., str. 66



# Trgovanje z emisijami ogljikovega dioksida (CO<sub>2</sub>) – »poslovna priložnost za TALUM«

Podjetje Point Carbon, s sedežem v Oslu, je v sodelovanju s poslovnimi partnerji, aprila letos organiziralo v Amsterdamu prvo srečanje na temo trgovanja z emisijami toplogrednih plinov. Srečanja z naslovom »Point Carbon Insights« se je udeležilo okrog 590 strokovnjakov iz različnih področij. Sodelovali so predstavniki ministrstev za gospodarstvo, okolje in energetiko, proizvajalci papirja, cementa, keramike in opeke, proizvajalci aluminija, avtomobilska industrija, naftne družbe, institucije za izvajanje finančnih in ekonomskih analiz, borzne in revizorske hiše itd.. Večina sodelujočih držav je bila zastopana z večjim številom udeležencev, iz Slovenije pa se je udeležila le predstavnica TALUM-a. Med pomembnejšimi področji, ki so bila obravnavana, so bili nacionalni alokacijski načrti, vloga novih članic EU, tveganja in priložnosti trgovanja z emisijami, vplivi na cene električne energije ter vplivi na energetske intenzivne industrije. Za TALUM so osrednjega pomena nacionalni alokacijski načrti, tveganja in priložnosti na trgu emisij ter gibanje cen električne energije.

## Trgovanje z emisijami

Trgovanje z emisijami je tržno usmerjen sistem oziroma instrument, ki prinaša podjetjem FLEKSIBILNOST pri izpolnjevanju zastavljenih okoljskih ciljev z najnižjimi stroški. Spodbuja inovacije in razvoj stroškovno učinkovitih tehnologij za zmanjševanje emisij. Trg za emisije CO<sub>2</sub> je trg v nastajanju in bo prisoten na dolgi rok. Kakšna naj bi bila vloga podjetij pri trgovanju z emisijami? Zagovarja se teza, da mora vsako podjetje natančno preučiti, kako bo sodelovalo na trgu, zagotoviti ustrezen kader in izdelati strategijo trgovanja z emisijami. Na trgovanje se moraš temeljito pripraviti. Izgraditi si moraš zmogljivosti in vnaprej načrtovati, kako boš trgoval. Ni mogoče trgovati kar v par dnevih (npr. da bi se danes odločil za trgovanje in jutri bi že hotel trgovati, to ni izvedljivo). Priporoča se, da naj bi podjetja trgovala večkrat letno.

Če želimo, da bo trg z emisijami funkcional, morata biti izpolnjena naslednja dva osnovna pogoja:

- prisotno mora biti pomanjkanje emisijskih kuponov na trgu,
- potrebno je veliko število udeležencev trgovanja.

Brez pomanjkanja emisijskih kuponov, kar pomeni, da povpraševanje presega ponud-

bo, ne bodo izpolnjeni osnovni ekonomski pogoji. Pojavili se bodo neučinkoviti cenovni signali. Ti ne bodo povzročili sprememb v obnašanju podjetij za izpolnjevanje ciljev na področju podnebnih sprememb, tj. neizpolnjevanje okoljskih in ekonomskih ciljev. Obdobja, ko je bila količina CO<sub>2</sub> nepomembna za podjetja je konec in ravno gibanje cene emisijskih kuponov bo odražalo to pomembno dejstvo. Cena emisijskih kuponov se bo namreč oblikovala izključno na osnovi ponudbe in povpraševanja po emisijskih kuponih, zato prekomerna razdelitev kuponov ni dovoljena.

Pri vzpostavitvi sistema trgovanja z emisijami so pomembni *pravilni in točni podatki*, na osnovi katerih kasneje temelji alokacijski proces. Alokacijski proces pomeni izdelavo nacionalnega alokacijskega načrta razdelitve emisijskih kuponov in določitev vseh pogojev za nemoteno delovanje trgovanja z emisijami v posamezni državi. Pripomogel naj bi tudi k izpolnjevanju ciljev Kjotskega protokola za zmanjševanje emisij toplogrednih plinov in k spodbujanju razvoja novih tehnologij z nizkimi emisijami CO<sub>2</sub>. *Namen je dokazati ostalemu delu sveta, da trgovanje z emisijami deluje tudi v praksi in ne samo na papirju.*

## Evropska Unija in Slovenija

Pravno podlago za trgovanje z emisijami v EU in Sloveniji predstavlja Evropska direktiva 2003/87/EC, ki definira emisijsko trgovanje znotraj EU. Pokriva emisije iz naprav oziroma aktivnosti, opredeljenih v direktivi. Vključene so energetske aktivnosti, proizvodnja in predelava železnih kovin, proizvodnja cementa, apna, stekla, keramike in opeke, proizvodnja papirja in kartona. Med energetske aktivnosti so vključene naprave, katerih vhodne toplotne moči presegajo 20 MW (v Sloveniji lahko prostovoljno sodelujejo naprave nad 15 MW vhodne toplotne moči).

Trgovanje z emisijami v EU je razdeljeno na dva glavna obdobja. Prvo obdobje imenujejo »poskusno« obdobje in bo potekalo 2005-2007. Drugo obdobje imenujejo »obvezujoče Kjotsko« obdobje in bo potekalo 2008-2012. V poskusnem obdobju se bo trgovalo samo z emisijami CO<sub>2</sub>. V obvezujočem obdobju pa se bodo CO<sub>2</sub> pridružili še drugi toplogredni plini in sicer metan (CH<sub>4</sub>), didušikov oksid (N<sub>2</sub>O), HFC-ji, PFC-ji in žveplov heksafluorid (SF<sub>6</sub>). Predmet trgovanja je 1 tona CO<sub>2</sub> ekvivalenta in velja 1 t CO<sub>2</sub> ekv. je enaka 1 emisijskemu kuponu. Predvideva se tudi »post-Kjotsko« obdobje, ki naj bi potekalo 2013-2018. Glede načina trgovanja imamo tri možnosti trgovanja: »spot« ali

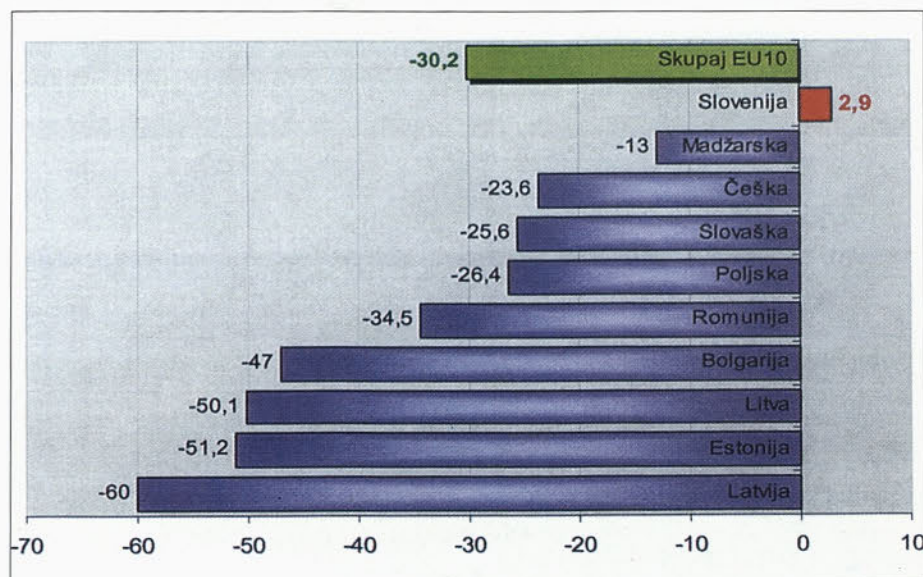
takošnje trgovanje, terminsko trgovanje ter opcije. Za »poskusno« obdobje se predvideva, da se bodo v večji meri izvajale le »spot«, tj. takojšnje transakcije, kar pomeni nakup, dobava in plačilo na dan sklenjenega trgovalnega posla.

Vlada Republike Slovenije je, dne 29. 4. 2004, v skladu z direktivo 2003/87/EC sprejela nacionalni alokacijski načrt ter ga v predpisanem roku poslala Evropski komisiji, dne 30. 4. 2004. Načrt mora izdelati vsaka država članica za razdelitev emisijskih kuponov za določeno obdobje. Po predložitvi načrta s strani posamezne države članice, Komisija ovrednoti oziroma oceni vsak posamezni načrt. Komisija nato v roku 3 mesecev od prejema načrta poda svoje mnenje in vsaka država članica mora najkasneje do 01.10.2004 podati končno odločitev glede načrta. V Sloveniji bo po trenutnih podatkih sodelovalo 98 naprav in med njimi tudi TALUM. **Slovenija je edina država, ki med novimi članicami EU ne izpolnjuje Kjotskega cilja in bo med neto kupci emisijskih kuponov.** Največji neto prodajalec emisijskih kuponov (količinsko gledano) je trenutno Poljska. Latvija pa je država, ki Kjotski cilj najuspešneje izpolnjuje. Trenutno stanje izpolnjevanja Kjotskega cilja (emisije 2002 glede na emisije izhodiščnega leta po Kjotskem protokolu) je prikazano na Sliki 1

Nadaljevanje na strani 7.



Amsterdam



Slika 1: Izpolnjevanje obveznosti Kjotskega protokola v novih članicah EU, v %



# ZDRAVOTALUM

Aktivnosti za zdravje

## PROGRAM AKTIVNOSTI ZA LETO 2004

### MAJ

1	sobota
2	<b>nedelja</b>
3	ponedeljek
4	torek
5	sreda
6	četrtek
7	petek
8	sobota
9	<b>nedelja</b>
10	ponedeljek
11	torek
12	sreda
13	četrtek
14	petek
15	sobota
16	<b>nedelja</b>
17	ponedeljek
18	<b>torek</b> <b>HITRA HOJA</b> ob 18. uri
19	sreda
20	četrtek
21	petek
22	<b>sobota</b> <b>KOLESARJENJE</b> ob 9. uri
23	<b>nedelja</b>
24	ponedeljek
25	torek
26	sreda
27	četrtek
28	petek
29	<b>sobota</b> <b>POHODNIŠTVO</b> Ekološka pot Žetale
30	<b>nedelja</b>
31	ponedeljek

### SEPTEMBER

1	sreda
2	četrtek
3	petek
4	<b>sobota</b> <b>TALUMOV DAN ZA ZDRAVJE</b>
5	<b>nedelja</b>
6	ponedeljek
7	<b>torek</b> <b>HITRA HOJA</b> ob 18. uri
8	sreda
9	četrtek
10	petek
11	sobota
12	<b>nedelja</b>
13	ponedeljek
14	torek
15	sreda
16	četrtek
17	petek
18	sobota
19	<b>nedelja</b>
20	ponedeljek
21	<b>torek</b> <b>HITRA HOJA</b> ob 18. uri
22	sreda
23	četrtek
24	petek
25	sobota
26	<b>nedelja</b>
27	<b>ponedeljek</b> <b>KOLESARJENJE</b> ob 16. uri
28	torek
29	sreda
30	četrtek

### JUNIJ

1	torek
2	sreda
3	četrtek
4	petek
5	sobota
6	<b>nedelja</b>
7	ponedeljek
8	<b>torek</b> <b>HITRA HOJA</b> ob 18. uri
9	sreda
10	četrtek
11	<b>petek</b> <b>KOLESARJENJE</b> ob 16. uri
12	<b>sobota</b> <b>POHODNIŠTVO</b> Bistriški Vintgar
13	<b>nedelja</b>
14	ponedeljek
15	torek
16	sreda
17	četrtek
18	petek
19	sobota
20	<b>nedelja</b>
21	ponedeljek
22	torek
23	sreda
24	četrtek
25	petek
26	sobota
27	<b>nedelja</b>
28	ponedeljek
29	<b>torek</b> <b>HITRA HOJA</b> ob 18. uri
30	sreda

### OKTOBER

1	petek
2	sobota
3	<b>nedelja</b>
4	ponedeljek
5	<b>torek</b> <b>HITRA HOJA</b> ob 18. uri
6	sreda
7	četrtek
8	petek
9	<b>sobota</b> <b>POHODNIŠTVO</b> Stoperška pl. pot
10	<b>nedelja</b>
11	ponedeljek
12	<b>torek</b> <b>KOLESARJENJE</b> ob 16. uri
13	sreda
14	četrtek
15	petek
16	sobota
17	<b>nedelja</b>
18	ponedeljek
19	torek
20	sreda
21	četrtek
22	petek
23	sobota
24	<b>nedelja</b>
25	ponedeljek
26	<b>torek</b> <b>HITRA HOJA</b> ob 18. uri
27	sreda
28	četrtek
29	petek
30	sobota
31	<b>nedelja</b>

### POHODNIŠTVO

#### V novembru

bo pohod  
po Levstikovi poti  
od Litije do Čateža



# ZDRAVO TALUM

Aktivnosti za zdravje

Odprtje razstave

## Rišemo in pišemo

Že četrto leto se je v okviru aktivnosti, ki spodbujajo skrb za zdravje, organizirala akcija Otroci rišemo in pišemo. Tokrat so bili otroci zaposlenih povabljeni, da rišejo in pišejo o planetu Zemlji. Še posebej je vzpodbudno število sodelujočih, saj je letos kar 106 mladih umetnikov ustvarilo 114 risbic. Število sodelujočih je bilo letos skoraj za polovico večje kot lani. To je še posebej poudarila in pohvalila članica uprave ga. Brigita Ačimovič v svojem pozdravnem nagovoru otrok, na odprtju razstave, ki je potekala 28. maja v šotoru na dvorišču Taluma. Skupaj s starši, babicami in dedki, so si otroci ogledali razstavljene ris-



bice, nato pa so se v družbi pravljicarke Liljane Klemenčič za kratek čas »popeljali« v svet pravljič.

Vsi, ki so sodelovali, so za svoj trud prejeli majhno nagrado, torbico za »okrog pasu«.

D. V.

## Kolesarjenje

S pomladjo, so se začele tudi aktivnosti v okviru programa Zdravo Talum. Deževno vreme sicer ni najlepše pozdravilo prvih udeležencev kolesarjenja. Kljub vsemu je nekaj pogumnežev z dobro voljo dokazalo, da jim slabo vreme ne more do živga.



## Kolesarjenje v drugo je uspelo

Čeprav smo tudi pred drugo akcijo kolesarjenja nekoliko s strahom gledali v nebo in se spraševali ali bo »vreme zdržalo«, se je 10 udeležencev na cilj vrnilo brez dežnega tuša. Edina predstavnica ženskega spola je dokazala, da se lahko s kolesarjenjem rekreiramo tudi brez vrhunske športne opreme. Vse pohvale ga. Ivanki. Upamo, da bo vzor še komu, ki se bo pridružil naslednji akciji Zdravo Talum.

D. V.



## Hitra hoja za zdravje

Program Zdravo Talum je bogatejši za dodatno aktivnost hitro hojo. Hitra hoja postaja vedno bolj priljubljen in razširjen način vzdrževanja psihične in fizične kondicije. In ker je večino aktivnosti veliko lažje početi skupaj, bo postala stalnica med aktivnostmi Zdravo Taluma.

Na prvo preizkušnjo je prišlo sedem udeležencev, ki so uspešno prestali »krst«. Po prvih dvajsetih minutah nekoliko težjega dihanja, so zadihali čisti zrak Ptujskega jezera in uspešno hitro prehodili osemkilometersko pot. Nekoliko več težav kot s hojo je bilo z »zbiranjem dokaznega gradiva o prisotnosti«.

D. V.



Vera Špendl – fotografija ni uspela

## Tenis



Udeleženci majskega tekmovanja dvojic. Letošnja zmagovalca sta Albert Korošec in Ivo Krnič. Pokrovitelj društva je SKEI Talum.



Pomembno je tudi omeniti, da je Evropska komisija odobrila predlog Slovenije glede takse na emisije CO<sub>2</sub> v povezavi s trgovanjem z emisijami. Podjetja, katerih stroški nabave goriv in električne energije presega 3% proizvodnih stroškov in so vključeni v izpolnjevanje mednarodnih obveznosti (npr. trgovanje z emisijami), so OPROŠČENI plačila takse na emisije CO<sub>2</sub>. TALUM je vključen v proces trgovanja z emisijami CO<sub>2</sub> in tako oproščen plačila takse na emisije CO<sub>2</sub>.

Razdelitev emisijskih kuponov v Sloveniji je temeljila na največjih letnih emisijah CO<sub>2</sub> v obdobju 1999-2002. TALUM je imel v tem obdobju največje emisije v letu 2002, ki predstavljajo osnovo za dodelitev emisijskih kuponov. Pri tem se je uporabljala razdelitvena metoda, ki je uporabljala kombinacijo »dedovanja« (emisije v letu 2002) in »benchmarkinga« (skladnost z BAT tehnologijo). Naprave TALUM-a uporabljajo učinkovite in čiste tehnologije, zato smo prejeli najvišji možni alokacijski faktor glede BAT tehnologije.

Za nove naprave znotraj sektorja industrije je oblikovana rezerva v višini 200.000 ton CO<sub>2</sub> za obdobje 2005-2007, kar predstavlja 0,76% vseh emisijskih kuponov. Razdelitev bo narejena po načelu »first come, first serve« (»kdor prvi pride, prvi

### Kaj zahteva trgovanje z emisijami CO<sub>2</sub> od sodelujočih v shemi?

Vsak sodelujoči (podjetje oziroma upravljavec naprave) mora pridobiti emisijsko dovoljenje. Na podlagi emisijskega dovoljenja upravljavec naprave nato pridobi določeno število emisijskih kuponov, ki bo zavedeno v registru. V registru, ki bo organiziran v skladu s predpisi EU, bo vsaj sodelujoči imel odprt račun za izvajanje transakcij.

Letne emisije morajo biti verificirane do 31. 3. za predhodno koledarsko leto. Upravljavec naprave mora zagotoviti ustrezno količino emisijskih kuponov do 30.04. za predhodno koledarsko leto. Če upravljavec naprave ne zagotovi zahtevane količine emisijskih kuponov do 30.04., mora plačati kazen v višini 40 EUR/t CO<sub>2</sub> (v poskusnem obdobju 2005-2007, finančna kazen se bo povišala na 100 EUR/t CO<sub>2</sub> v obvezujočem obdobju 2008-2012) za vsako manjkajočo tono emisij CO<sub>2</sub>. Vendar plačilo finančne kazni, upravljavca naprave ne oprosti zagotovitve manjkajoče količine emisijskih kuponov, zato mora le-te dodatno (poleg finančne kazni) zagotoviti. Prenos viškov emisijskih kuponov je mogoče samo v poskusnem obdobju



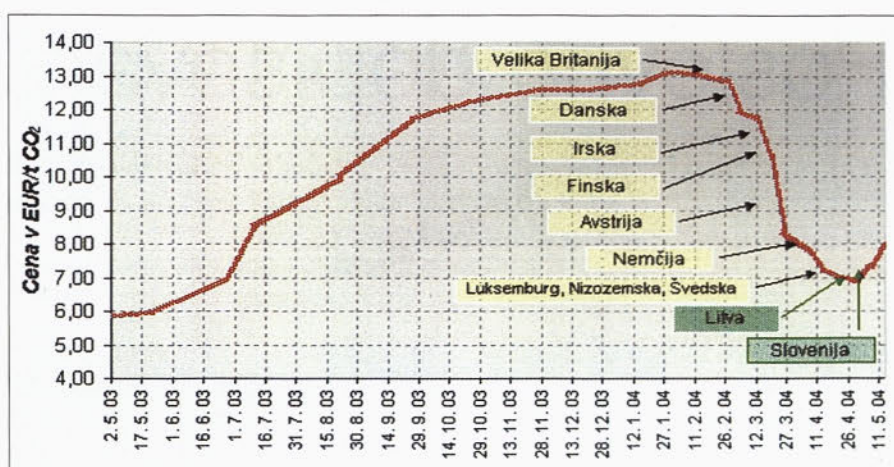
Lucy Mortimer je v podjetju CO2e odgovorna za trgovanje z emisijskimi kuponi na področju EU in Aleksandra Murks

melje«). Predvideva se, da bo vsako leto iz novih naprav nastalo dodatno vsaj 300.000 ton CO<sub>2</sub>. Vsi neporabljeni (po 28.02.2007) emisijski kuponi iz rezerve novih vstopov, bodo prodani na dražbi. V primeru trajnega prenehanja obratovanja naprave, lahko upravljavec te naprave prosto razpolaga z emisijskimi kuponi, ki jih je prejel za to napravo, le še v tistem letu, ko je naprava prenehala obratovati. Emisijski kuponi za ostala leta se bodo prenesli v rezervo za nove vstopove.

2005-2007. Prenos teh viškov iz poskusnega 2005-07 v obvezujoče 2008-12 obdobje ni mogoč. Francija je edina država, ki bo dovolila prenos presežnih emisijskih kuponov iz poskusnega v obvezujoče obdobje.

### Učinki trgovanja z emisijami in gibanje cen emisijskih kuponov

Trgovanje z emisijami lahko ima na industrijo v splošnem tri učinke:



Slika 2: Izpolnjevanje obveznosti Kjotskega protokola v novih članicah EU, v %

- porast cene električne energije;
- povišanje neposrednih stroškov;
- spremembe v konkurenčnosti.

Porast cene električne energije se bo pojavila v primeru povečanja neposrednih stroškov poslovanja proizvajalcev električne energije. Ti bodo povišanje stroškov poskušali nadomestiti s povišanjem prihodkov, na račun zvišanja cene električne energije. Kar bo imelo za posledico povišanje neposrednih stroškov energetske intenzivnih industrij in s tem spremembo položaja na trgu.

Kar torej zagotovo velja je, da bo trgovanje z emisijami imelo vpliv na cene električne energije. Visoko tveganje glede spremembe cen električne energije bo značilno predvsem za energetske intenzivne industrije, kamor aluminijaska industrija zagotovo spada in s tem tudi TALUM. Kakšno bo povišanje cene električne energije, je danes težko napovedati. Napovedi se gibljejo med 14% in 22% porastom do leta 2010. Pri ceni emisijskih kuponov 10 EUR/t CO<sub>2</sub> ter ob trenutnih pogojih poslovanja - trgovanja, bi bilo povišanje cene električne energije okrog 4 EUR/MWh. Trenutne razmere na trgih električne energije in emisijskih kuponov kažejo na sorazmerni trend gibanja cen emisijskih kuponov in električne energije.

Vendar pa trgovanje z emisijami predstavlja tudi POSLOVNO PRILOŽNOST za podjetja. Predvsem v poskusnem obdobju 2005-07 emisijskega trgovanja, ko bo prisotno pomanjkanje informacij. Kako pa se bodo gibale cene emisijskih kuponov? Napovedi so različne in sicer se predvideva:

- poskusno obdobje 2005-07: 5 EUR/t CO<sub>2</sub>;
- obvezujoče obdobje 2008-12: 10 EUR/t CO<sub>2</sub>;
- dolgi rok: 25 EUR/t CO<sub>2</sub>.

Po drugih napovedih pa naj bi se cene emisijskih kuponov v poskusnem obdobju 2005-07 gibale na mnogo višji ravni in sicer med 5 in 15 EUR/t CO<sub>2</sub>.

Na Sliki 2 je prikazano gibanje cen emisijskih kuponov za trgovanje v letu 2005.

**Trend gibanja cen kuponov, ki je prikazan za obdobje enega leta, ponazarja kako so**

### posamezni uradno objavljeni nacionalni alokacijski načrti vplivali na spremembo cene emisijskih kuponov.

Od februarja do konca aprila 2004 so cene emisijskih kuponov padale, zaradi izdelanih nacionalnih alokacijskih načrtov s strani posameznih držav članic EU. Cene emisijskih kuponov so padle iz 13 EUR na pod 7 EUR za tona CO<sub>2</sub>. V začetku meseca maja pa lahko opazimo ponovno naraščanje cen emisijskih kuponov. Vzrok naj bi bil, da je Evropska komisija zavrnila nekatere »preveč radodarne« alokacijske načrte. Slovenija je nacionalni alokacijski načrt poslala Evropski komisiji dne 30.04.2004, kar tudi lahko vidimo na Sliki 2. Pred njo je med novimi članicami samo Litva.

### Podnebne spremembe in 21. stoletje

Podnebnim spremembam se ni mogoče izogniti, s Kjotom ali brez. Predstavljajo namreč velik okoljski problem. 21. stoletje bo stoletje prilagajanja podnebnim spremembam, imenujejo ga tudi »Century of Scarcity« ali »Stoletje pomanjkanja«. Podnebne spremembe so posledica povečanih koncentracij toplogrednih plinov (predvsem CO<sub>2</sub>) v ozračju, kar povzroča naraščanje temperature ozračja in topljenje ledenikov. CO<sub>2</sub> problem in s tem problem podnebnih sprememb, je dolgoročni in globalni problem, ki vključuje okolje, poslovne partnerje (kupce in prodajalce) in gospodarstvo.

Trgovanje z emisijami za TALUM zagotovo pomeni nov poslovni izziv in s tem novo poslovno priložnost, s katero se lahko uspešno uveljavi v konkurenčnem gospodarskem prostoru.

S tem, ko je Slovenija poslala Evropski komisiji nacionalni alokacijski načrt razdelitve emisijskih kuponov, so ji dane osnove za konkretno delo. TALUM aktivno spremlja novosti na področju evropske politike podnebnih sprememb in strokovnim dosežkom na področju trgovanja z emisijami. Učinke teh prizadevanj lahko pričakujemo že od januarja 2005.



# Poslovno dopisovanje v slovenskem jeziku

*Da lahko poteka izobraževanje nekoliko drugače in zelo uspešno, je dokazalo 15 udeleženk on-line izobraževanja Poslovno dopisovanje v slovenskem jeziku, ki se je v Talumu izvajalo prvič. Pet tednov so udeleženke samostojno reševale naloge in vaje, ki jim jih je s pomočjo interneta posredovala mentorica, gospa Metka Damjan.*

Usposabljanje, na katerem so udeleženke širile in poglobljale znanje slovenskega jezika in njegove rabe v poslovnih okoliščinah, osvajale načela dobre korespondence in kreativnega poslovnega pisanja ter poglobljale znanje računalniškega oblikovanja dopisov, je vseh 15 uspešno zaključilo. Njihova mentorica gospa Metka Damjan je skupino Taluma še posebej pohvalila in poudarila izredno motivacijo za delo, ki v praksi ni nujno vedno prisotna.

Po uspešno zaključenem izobraževanju je Damjanova strnila svoje misli:

V mesecu aprilu in maju smo v Talumu izvedli e-izobraževanje oz. izobraževanje na daljavo z naslovom *Poslovno dopisovanje v slovenskem jeziku*. V petih tednih so udeleženke izobraževanja pridobile znanja o tem, kako pisati prav, kako pisati v jasnem in čistem slogu in kako dopise postaviti v primerno estetsko obliko.

Že v prvem tednu so pokazale veliko željo po pridobivanju novega znanja, v naslednjih štirih tednih pa se je ta interes samo večal. Navdušenje je bilo vedno večje, čeprav je bilo zadolžitve veliko. Udeleženke so svoje naloge vzorno opravljale in znanje sproti udejanjale v praksi.

Skupaj smo dosegli temeljni namen: čistost slovenskega jezika, popolnoma dorečeno v novem Slovenskem pravopisu iz leta 2001, smo spravile v prakso in s tem dokazale, da jezik ni teorija, ampak praksa. Kot mentorica sem izjemno vesela, da lahko jezik bogatim tudi s to vrsto izobraževanja.

Metka Damjan

Za mnenje o takšnem načinu izobraževanja, vtisih po zaključku ali bi morda izobraževanje priporočale tudi ostalim, sem povprašala nekaj udeleženk.

Online izobraževanje je bilo zame popolnoma nov izziv pridobivanja znanja. Sedaj, ko je le-to za menoj, moram reči, da je bilo kljub pomanjkanju časa izredno zanimivo, spoznala sem veliko novega, osvojeno znanje bom uporabljala v praksi na vsakem koraku. Upam, da bodo sodelavci z razumevanjem sprejeli kakšno pripombo ali nasvet. Takšen ali podoben način poučevanja bi morali izvajati večkrat, saj se spreminjajo tako pravila poslovne korespondence kot slovenskega pravopisa.

Marija Feguš šmigoc

Vesela sem, da sem se izobraževanja lahko udeležila. V teh petih tednih našega druženja sem pridobila ogromno znanja, ki ga bom lahko uporabljala pri svojem delu. Še velikokrat bom pogledala v učno gradivo in utrjevala ter dopolnjevala znanja.

Brigita Purg Korošec

Na izobraževanju sem pridobila veliko novega znanja. Znanje, ki sem ga pridobila postopno prenašam na sodelavce, ki z veseljem sprejemajo tudi kakšno kritiko. Kljub temu, da sem morala velikokrat naloge delati doma, saj v službenem času ob vseh delovnih nalogah in zadolžitvah, težko zbrano rešuješ naloge, sem to delala z veseljem, saj se zavedam pomembnosti stalnega izobraževanja. Čas gre naprej in samo s stalnim dodatnim izobraževanjem mu lahko sledimo. Na koncu bi se še zahvalila našim organizatorjem, ki nam omogočajo, da si še dodatno obnovimo in dopolnimo naše znanje.

Majda Turk

Izobraževanje mi ni prineslo samo veliko novega znanja, temveč je tudi popestrilo moj delovnik. Branje in reševanje naših »nalog« je bilo včasih prav zabavno. Je pa res, da so mi dolgoletne delovne

izkušnje prinesle določene navade, ki so me ovirale pri reševanju nalog. Saj veste, star pregovor pravi, da je navada železna srajca ... Z malo dobre volje in ob nenehnem vspodbujanju naše zavzete in simpatične mentorice, pa nam je uspelo osvojiti vsaj delček znanja, ki nam ga je posredovala.

Upam pa, da bomo pridobljeno znanje postopoma uporabile tudi v praksi, in bodo postali naši dopisi - VZORNI. Izobraževanje priporočam tudi drugim.

Julijana Mesarič

Online izobraževanje mi je zelo ustrezalo, ker si učenje lahko razporediš tako, kot ti čas dopušča. Učiš se individualno, obenem pa spremljaš, kako delajo drugi v skupini. S tem se veliko naučiš, saj vemo, da bolj opazimo napake drugih, kakor svoje, kar je pozitivno, če se iz tega kaj naučiš. Mislim, da smo se kar dosti naučile, pose-

bej pa sem vesela, da smo poenotile obliko dopisovanja v Talumu.

Ivanka Zemljarič

Res sem imela to srečo, da sem bila med izbranimi, ki smo se udeležile 5-tedenskega online izobraževanja, ki ga je organizirano podjetje DOBA iz Maribora.

Na začetku sem malo s strahom prebirala gradivo, katero nam je mentorica pošiljala po internetu. Vesela sem, da sem pridobila novo znanje, katero že s pridom uporabljam v praksi.

Zahvalila bi se vsem, ki so nam to izobraževanje omogočili.

Hvala tudi mentorici gospe Metki za vse dobre napotke in namige, ki nam jih je namenila.

Pa še na nekaj ne smem pozabiti. Na zaključnem srečanju je bilo slišati, da tako dobre in uspešne skupine še ni bilo.

Marjeta Zupanič

## Strokovna ekskurzija v Talum-u

*Ker se v Talumu zavedamo, kako pomembno je, da potencialni kadri spoznajo naše podjetje in delo v njem, omogočamo različnim skupinam osnovnih in srednjih šol ter fakultet, še posebej tehničnih smeri, ki so za naše podjetje še posebej zanimive, da obišejo podjetje. Z kratkim ogledom jim skušamo ustvariti vtis o našem podjetju. Po enem takšnih ogledov je nastal naslednji prispevek.*

Kot že nekajkrat prej, je tovarna aluminija Talum iz Kidričevega, tudi letos Naravoslovnotehniški fakulteti iz Ljubljane omogočila strokovni ogled.

V petek, 14. 5. 2004 zjutraj, se nas je pred vhodom v Talum zbralo 24 študentov Metalurške tehnologije VS, Materialov UN in Metalurgije UN. Pod spremstvom prof. dr. Andreja Paulina, nosilca predmeta Metalurgija neželeznih kovin, in doc. dr. Jožefa Medveda ter asistentov, smo si ogledali, kako v Talumu pridobivajo aluminij, kovino prihodnosti.

Pred vhodom nas je pričakal g. Ivo Ercegovič in nas popeljal v sejno sobo, kjer nam je na kratko predstavil Talum danes. Osupli nad posodobitvijo in novo tehniko, smo se najprej odpravili v proizvodnjo anod, kjer smo si pod strokovnim vodstvom ogledali celotno proizvodnjo. Nato smo se odpravili proti elektrolizam. Pred elektrolizo B nas je pričakal dr. Zlatko Čuš. Ker se teorija, ki jo spoznavamo na predavanjih, razlikuje od prakse, je bilo tukaj še posebej veliko vprašanj. Ogled smo nadaljevali v novi elektrolizi C, kjer je še posebej vidno, kako je človeško roko nadomestil računal-

nik. Nato pa smo se odpravili še v livarno na ogled pretapljanja sekundarnega aluminija.

Tudi v livarni nismo mogli skriti svojega navdušenja, ko smo zagledali ogromne peči za pretaljevanje aluminija, livne naprave ter vse končne produkte. Pojavilo se je veliko vprašanj, na katera so nam strokovni vodje podali vse odgovore.

Marsikdo je bil nad veličino Talum-a presenečen in po končanem ogledu nekoliko utrujen. Zato smo bili zelo veseli pogostitve v Restavraciji Pan, kjer smo se okrepčali, se zahvalili in s polnimi glavami znanja odpravili nazaj proti Ljubljani.

Štipendist Taluma Stanko Kores ml



Študentje pred prvo elektrolizno celico



# Najbolj me razveseli pesem

Za zborovsko petje bi lahko rekli, da je umetniška zvrst, ki s posebno estetsko občutljivostjo predstavlja slovensko ljudsko pesem ter umetne zborovske pesmi. Pevci na tak način ohranjajo našo kulturno dediščino in krepijo nacionalno zavest. Vsaka proslava in vsak javni dogodek, kjer nastopajo, jim daje poustvarjalno zadoščenje. Tako je razbrati iz njihovih pripovedi. V aprilskem Aluminiju smo spoznali Daniela Jezo in Vinka Repa, zdaj vam predstavljamo še Antona Dobnika in Stanka Soršaka, člana moškega pevskega zbora Talum.

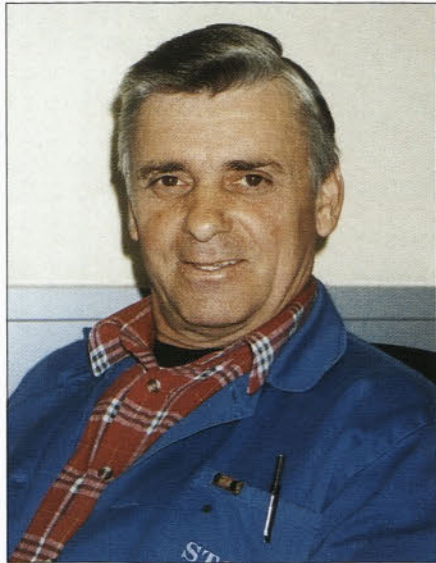
**Anton Dobnik** je vodja delavnice tekočega vzdrževanja v Storalu, kjer se je zaposlil decembra 1996. Deluje dokaj strogo. Je res takšen, je bilo moje prvo vprašanje. »Ne moreš biti na nekem vodilnem mestu, če to nisi,« je odgovoril. Toda tokrat se nisva pogovarjala o delu, mimogrede sem si ogledala le vzorno urejeno delavnico, govorila sva o zborovskem petju in njem kot članu moškega pevskega zbora Talum.

Njegovo sodelovanje se je začelo čisto po naključju. Ob koncu novega leta sodelavci ponavadi sedejo skupaj in vsak, ki pride mimo, je dobrodošel. Ob takih priložnostih se tudi poje. Pred leti je k njemu prisedel Stanko Soršak in ga začel nagovarjati, naj se pridruži zboru. Seveda mu je povedal samo lepe stvari, zato je po prvih vajah skoraj obupal. »Če se s Stankom ne bi srečevala v službi, me ne bi bilo več blizu. Rad sem pel, ampak po svoje. Tam pa prava mora, vsak a, vsak o se je moral slišati, pa vsak glas posebej. Adijo, sem si rekel.« Toda Stanko Soršak je bil dovolj prepričljiv, kako da bo lepše, naj torej vztraja in vsemu se bo privadil. In imel je prav. »Res je lepo. Najlepše je, ko se po nastopu zberemo, analiziramo, kar smo naredili in potem sproščeno zapojemo. Seveda, če ni bilo napak. Posebno na koncertu. Že ena lepo in kvalitetno zapeta pesem nas dvigne. Kako prija tisto zadovoljstvo, da si nekaj naredil, da te je nekdo poslušal, da si se sploh lahko naučil, kajti pošteno si se trudil.«

Zborovsko petje ni za vsaka ušesa in za vse poslušalce, pravi moj sogovornik. »Vredno je nekaj več kot ljudsko petje. Zahteva veliko vaje. Če poješ po posluhu, poješ kakor tebi ustreza. Ko pa imaš pred seboj zborovodjo, in to zahtevnega, kar naš vsekakor je, potem je vse drugače. Včasih ponavljamo tudi desetkrat in več. Mora iti, bo šlo, nam prigovarja. In če tisti dan ne gre, ni pravega vzdušja. Ni zadovoljen on, ne mi.«

Včasih je potrebno vaditi tudi doma, a to ne dela pogosto. »Le kadar je kakšen zahtevnejši nastop, vzamem note s seboj. Vse ostalo opravimo na vajah. Pojem drugi tenor. Skupaj smo štirje in vsak ima svojo barvo glasu, ki se mora zlit v eno. To dosežemo z vajami in opevanjem. Če bi kar tako stopili skupaj in zapeli, bi bilo slišati, da pojemo štiriglasno. Zato pa so vaje, zato je zborovodja.« Pa tudi tiste orglice, s katerimi zborovodja da intonacijo in vse oči pevcev so uprte vanj. »Pred nastopom moramo biti koncentrirani samo na njega in na nič drugo. Če pesem ni dobro opeta, se počutiš malo nelagodno, lahko celo bolj tiho poješ, da vidiš, si notri ali nisi. Ampak, če so pri enem glasu štirje, morda le trije pevci, pa še eden tiho poje, seveda ni dobro.«

Drug drugega "preberejo" brez besed. Predobro se poznajo. Že po tem, kako se zborovodja na koncertu ali na vaji postavi pred njih, vedo, »ta bo pa težka«, ali »tu nismo dovolj ubrani, mogoče izstopa smo eden, ali nasplohes zbor ne zveni prav.«



Anton Dobnik

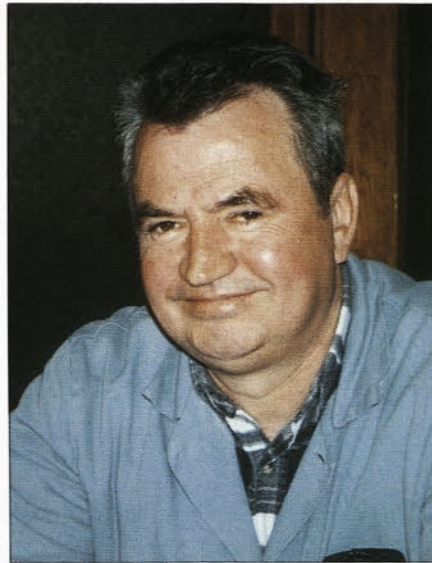
Gospodu Dobniku nikoli ne bi pripisala treme. Pravi, da je ni pretirano, ampak ravno prav toliko, »da sem dovolj zbran, kar dosledno zahteva naš zborovodja.« S solom pa se nikakor ne more sprizniti. Tam bi ga trema izdala, zato ga v zboru ne poje. Le enkrat samkrat se mu je zgodilo, in to v bazenu ptujskih term, kjer so ga sopevci namenoma pustili in se je šele čez čas zavedal, da poje sam. Seveda to ni bil uradni nastop, čeprav so imeli poslušalce. Tam namreč velikokrat zapojejo kar v bazenu, kadar pridejo na plavanje.

Doslej v zboru še niso doživeli nobenih neprijetnosti. Spominja se koncerta nekega znanega zbora, ki je po intonaciji že začel peti in moral prenehati, ker niso bili dovolj ubrani. To je šok za pevce. »Žerjavica po hrbtu,« pravi. »Nam še ni bilo treba zardevati. Naš zborovodja je vedno pripravil dober program in tudi organizacijsko nismo imeli težav.« Tudi zato se vseh koncertov rad spominja, najbolj pa svojega prvega z zborom, ravno v času, ko je ta slavil 50 let delovanja.

Anton Dobnik ni le pevec, ampak tudi tajnik zbora. Njegova naloga je, da skrbno piše poročila, kjer so zabeleženi vsi nastopi, program, vse vaje in tudi prisotnost. Se mora ubadati tudi z denarnimi zadevami? »Ne. Sreča je, da imamo Talum, drugače nas verjetno ne bi bilo več. Res smo hvaležni, kajti kamorkoli se obrneš, vse je povezano s stroški.«

Počasi spoznavam človeka, ki za svojo resnostjo skriva tisto drugo plat, ki jo razneži pesem. Pa naj poslušaj Čuke, poje dalmatinske, tudi kakšno tujo, predvsem pa: »Najbolj me razveseli domača pesem, ampak to v družbi, ko je že vse opravljeno. Med službenim časom pa tega ne bom delal. Ne boste me videli, da bi zavil v gostilno, ko sem zunaj na terenu, tudi če kdo reče, da sem važen. V prostem času pač.«

Pravi, da doma popolnoma razumejo njegovo predanost zboru, čeprav ga včasih le pogrešajo, ko se tisti sprostivni del po vajah le preveč raztegne. »Vedno znova moram razlagati, kako tam čas hitro mine.«



Stanko Soršak

**Stanko Soršak** dela v Storalu kot skladiščnik, kamor so ga prestavili zaradi zdravstvenih težav. »Pravzaprav sem deklica za vse,« pravi. Če vas kdaj pot zanese tam mimo, kar pogledajte cvetoče gredice in skrbno urejene zelenice. Tudi zanje skrbi Stanko.

Stanko Soršak živi s petjem že več kot štirideset let, saj prepeva v skupini štirih, ki se imenujejo Fantje treh vasi in se že ponaša z zlato Gallusovo značko. V moškem pevskem zboru Taluma je 24 let. Je član cerkvenega pevskega zbora in soustanovitelj pevskega zbora upokojencev v Lovrencu na Dravskem polju, kjer je doma. Začudim se nad to dejavnostjo in zanimam me, kako zmore. Potrebne so vaje in prilagajanja. »Vse gre in nič me ne moti. V ponedeljek imam vaje v zboru, v torek grem plavat zaradi težav s hrbtenico, v sredo imamo vaje Fantje treh vasi, v četrtek zopet vaje zbora, v petek in soboto je kakšen nastop in tako se ponavlja teden za tednom.«

Kar verjamem mu, da mu je bila ljubezen do pesmi položena že v zibko. Odkar pomni, se je v njihovi družini pelo. Vsi: oče, mama, širje bratje in sestra. Lepe spomine ima na tiste večere, ko so luščili bučnice in prepevali, ali na vse družinske praznike, ki so si jih polepšali prav s pesmijo. Najboljši pevec je bil oče. »Mi smo rasli s pesmijo. Pri vsakem delu se je pelo. To nas je povezovalo. Priznam, da te tradicije nisem nadaljeval v svoji družini. Premalo sem bil z otrokoma. Več sem zdaj z vnukoma in prav zadovoljen sem, da rada in lepo pojeta. Iz svoje mladosti se spominjam tudi večerov, ko smo fantje še peli na vasi. Mislim, da smo bili zadnja generacija. Danes tega ni več.«

Tudi Stanka Soršaka so takoj, ko je prišel v Talum, opazili tedanji pevci zbora in ga zaprosili za sodelovanje. Sam pa je zaslužen za to, da sta se zboru pridružila še njegov zet Slavko Pulko in Ivan Cafuta, oba tudi odlična solista in seveda Anton Dobnik.

Kljub temu, da Stanko Soršak ne poje samo v moškem pevskem zboru Taluma, čuti do njega posebno navezanost. Skupaj si delijo dobro in

slabo, skupaj praznujejo in se veselijo. Prav nazorno mi prikaže njihov rojstnodnevni obred. »Saj so pesmi take, da nas poživijo. Moramo se imeti radi, potem smo tudi kot zbor dobri. Kako naj skupaj pojejo ljudje, ki se ne marajo!«

Gospod Soršak rad poje in rad nastopa. »Včasih se zgodi, da smo v enem dnevu, kakšno soboto na primer, kar na petih različnih mestih. Govorim za našo skupino štirih. Vabijo nas namreč na razne otvoritve, hodimo pet na rojstne dneve in druge obletnice, seveda tudi na pogrebe.« V skupini poleg Stanka pojejo še njegov zet Pulko in dva brata Bauman. Ker gojijo tudi staro ljudsko pesem, so se udeležili številnih tekmovanj, nastopali so na televiziji, posneli več pesmi za radio Ptuj in Maribor ter izdali kaseto.

Poleg vsega so Fantje treh vasi tudi koledniki. »Nosimo zvezdo, ki je bila narejena 1928 leta. Dvakrat sem jo moral že prenoviti. Predvsem zaradi sveč, ki so ugašale pri vsakem manjšem pihljaju. Zdaj sveti na baterije.« Tako vsako leto šestega januarja, na praznik Treh kraljev, obiščejo številne hiše v treh vaseh. Vedo, kje so dobrodošli, zato tam obiska nikakor ne izpustijo. Temu lepemu in staremu običaju se niso odpovedali tudi v letih, ko to ni bilo zaželeno, zato so imeli večkrat težave z možmi postave. V vseh letih se je nabralo veliko spominov in anakdot ter raznih pripeljav, med drugim tudi to, da so na neki kmetiji pomagali teličku na svet.

Govoriva o zboru in skrbi, da bi pridobili mlade moči, kajti z leti se glasovi spreminjajo in zbor bi zvenel čisto drugače, če bi peli v njem mladi ljudje. »Sam sem začel peti prvi tenor in doslej prepel vse glasove ter pristal pri drugem basu v zboru. Ko je odšel odlični basist Andrej Gornik, je v glasu nastala praznina, zato se je zborovodja odločil, da poskusi z menoj, ker sem dosegal nižino. Mislim, da mi kar lepo uspeva, čeprav v skupini Fantje treh vasi pojem bariton.« Stanko Soršak pravi, da so mu najbolj všeč moški pevski zbori in skupine sestavljene iz štirih glasov, kakršna je njihova. Rad ima vse pesmi, tudi črnske duhovne, ki jih pojejo v zboru, pa dalmatinske in tiste stare, ki jih iz maminega zvezka, kjer so že črke zbledele, tu in tam celo priredi za skupino štirih. Med glasovi mu najlepše zveni tenor, potem pa bariton, ki ga poje najraje. »To je glas, ki plava med prvim tenorjem in drugim basom.«

Ta glas je zaplaval tudi čez prostor, kjer sva se pogovarjala. »Cveto nam beli vrtovi,« mi zapoje in osveži spomin na srednješolske dni. In prepričana sem, da bodo še »cveteli«. Posebno, če bo vodstvo Taluma zbor še naprej prištevalo med tiste svoje člene, ki ohranjajo našo kulturno dediščino in na tak način bogatijo tudi njegovo dejavnost. Stanko Soršak in njegovi sopevci nenehno poudarjajo, da jih brez Talumove pomoči gotovo ne bi bilo več.





Ri š e m o i n p i š e m o o p l a n e t u Z e m l j a

